

Hälsa – som folk ser det

Mellan 1997 och 2000 genomfördes en studie i Norge av vanliga människors föreställningar om innebörden i begreppet hälsa. Undersökningen leddes av socialmedicinska forskare vid Oslo universitet, och dess resultat visar på intressanta skillnader mellan å ena sidan de generella fackmedicinska hälsodefinitionerna och å andra sidan människors egna uppfattningar om vad hälsa innebär. Forskarna frågade 80 personer i åldrarna 16–93 år (inklusive ett antal toppidrottsmän) från storstad till fjällbygd vad de lade in i begreppet hälsa. Metoden forskarna använde sig av var en variant av en kvalitativ »multi-sited« etnografisk metod, en metod som innebär att man bestämmer ett begrepps innebörd med hjälp av intervjuer där människor med olika social bakgrund och med geografisk spridning över hela landet ger sin tolkning av begreppet.

Undersökningens resultat visar tydligt att de som hävdar att hälsobegreppet måste ses ur ett helhetsperspektiv och relateras till människors egna uppfattningar har fått bekräftelse på sin uppfattning. Hälsa är, menar de intervjuade, en kombination av flera faktorer: 1) upplevelse av trivsel; 2) att kroppen (och själen) fungerar hyggligt; 3) att man något så när klarar av sitt dagliga liv; 4) att man har närhet till natur; 5) att man har förmåga att se på livet från den ljusa sidan; 6) att man allmänt upplever sig ha kontroll över sin livssituation. Det intressanta är att frånvaron av sjukdom inte i sig innebär att man upplever hälsa. Det är i stället en samverkan mellan flera olika faktorer, en helhetsbild, som leder till denna pragmatiska hälsouppfattning där individens speciella livssituation är det centrala.

Resultatet pekar på, menar forskarna, att människors föreställningar om hälsa ligger väl i linje med den positiva-holistiska-subjektiva skolan när det gäller definitionen av hälsobegreppet. Det innebär att människor utgår från att hälsa är något positivt, en resurs, men också att det handlar om en totalupplevelse och att denna upplevelse av hälsa är beroende av specifika personliga omständigheter. De intervjuade fäster således vikt vid helheten medan den traditio-

nella medicinen ofta utgår från en reduktionistisk bild av individen, där varje del betraktas och behandlas var för sig, från enskilda organ ner till molekylnivå.

WHO:s rekommendation »Hälsa är ett tillstånd av fullkomligt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande« ter sig, antyder forskarna, som en utopisk nollvision utan förankring i den folkliga erfarenheten. Tvärtom tycks människor i allmänhet nöja sig med mycket mindre. Man kan uppleva sjukdom och ändå vara nöjd med hälsotillståndet. För en person är det nog att fungera på sitt arbete. För en annan kan sjukdom vägas upp av andra positiva faktorer, som leder till att hälsotillståndet ändå upplevs som gott: vänner, förmåga att ta motgångar etc. Människor upplever hälsa som ett jämviktstillstånd, där frånvaro av sjukdom inte är tillräckligt för att bekräfta upplevelsen. Det handlar i stället om en väv av livsvillkor som går in i varandra: vardagslivet, arbetet, familjen, boendet.

Det intressanta är således att de intervjuade inte utgår från ett idealt hälsotillstånd, som de sedan jämför sitt eget tillstånd med. De utgår från en realistisk bedömning av vad man som individ kan räkna med att få ut av livet relaterat till ålder, livssituation och eventuella sjukdomstillstånd. Folk ser nyktert på vad som kan åstadkommas och avvisar därmed implicit en traditionell medicinsk hållning att ett villkor för hälsa är fullständig befrielse från sjukdom.

Till detta kommer också att medan det inom medicinen finns en tendens att typifiera människor/sjukdomstillstånd visar undersökningen tydligt att hälsöföreställningar relateras till individen och inte till den ena eller andra gruppen. Känslan för individualitet tycks vara djupt förankrad hos de intervjuade – och ska nog inte bara ses som en effekt av det postmoderna samhällets idealisering av individen.

Frågan är hur denna typ av resultat ska relateras till de officiella folkhälsoprogram som formuleras på statligt håll, i Sverige via Folkhälsoinstitutet. Här betonar man starkt de strukturella faktorernas betydelse för folkhälsan – t ex bostadsmiljö, arbetsmiljö och kostvanor samt förekomst av droger – me-

Aktuell utlandskronika

dan den norska undersökningen visar att det till syvende och sist är individens upplevelse av sina livsvillkor i en specifik situation som bestämmer den enskildes föreställningar om hälsa.

Referens

1. Fugelli P, Ingstad B. A lay perspective on health. Tidsskr Nor Lægeforen 2001;121: 3600-4.

Staffan Källström

*docent och universitetslektor
i idéhistoria vid Stockholms universitet*